

ETNOGRAAFIA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 69

AIDAD

Sissejuhatus

Käesoleval ajal toimuvad suured muutused kolhoosiküla asustuse pildis. Jõudsasti areneva uute tootmishoonete ja elamute ehitamise tõttu muutuvad vanad, taluperele kuulunud tootmishooned tarbetuks. Nende kohta on aga meil kogutud suhteliselt vähe materjali. Selle tõttu asubki Etnograafia Muuseum kiirendatud tempos ehitusalaste küsimuskavade koostamisele, et nii saada vajalikke teatmaterjale endiste rahvapäraste elu- ja majandushoonete kohta. Et saada ülevaadet kogu ENSV ulatuses, selleks palub Etnograafia Muuseum vabariigi üldhariduslike koolide abi. Saates välja maal asuvatele koolidele küsimuskava, palub Etnograafia Muuseum organisierida õpilaste abil kooli piirkonda kuuluvates külades vastava ainese kogumist. Selle juures palume küsitlemisel pöörduda vanemate kohalike elanike poole, kes veel mäletavad, millal üks või teine nähtus tuli kasutusele või kadus. Püüdke välja selgitada kodukülale iseloomulik aidatüüp ja jälgida, kas siin on toimunud ka muudatusi. Kui on toimunud muudatusi näiteks aida põhiplaanis, katuse katematerjalis jne., siis alati märkida aeg ja rahvapärane põhjendus. Kui leiate midagi huvitavat aida kohta, mida pole küsitud, siis lisage see vastuse lõppu. Teretulnud on fotode ja igasuguste jooniste lisamine.

Vastuse palume kirjutada joonelise või valge kahekordse vihu-
lehe ühele poolele, jättes kummagi serva 2,5 cm ääre. Vastuse
algusse märkida, kust koguti (endine kihelkond, vald, küla, keh-
tiv rajoon, külanõukogu, kolhoos/sovhoos) ja kes kogus andmeid.

Üldisi küsimusi.

1. Milline oli aida asend taluõuel (kas ta oli elamu ligidal või elamu suhtes teisel pool taluõue)? Millistele kõrvalhoonetele asus ait ligemal, millistest kaugemal? Tehke hoonete asetusest taluõuel väike skeem!

2. Kuidas kutsutakse kohalikus rahvakeeles aita: kas a i t. h o o n e, l a u t, õ u e k a m b e r, r a t t või kuidagi teisiti? Kas eriots-tarbega aitadel on ka eri nimetus?

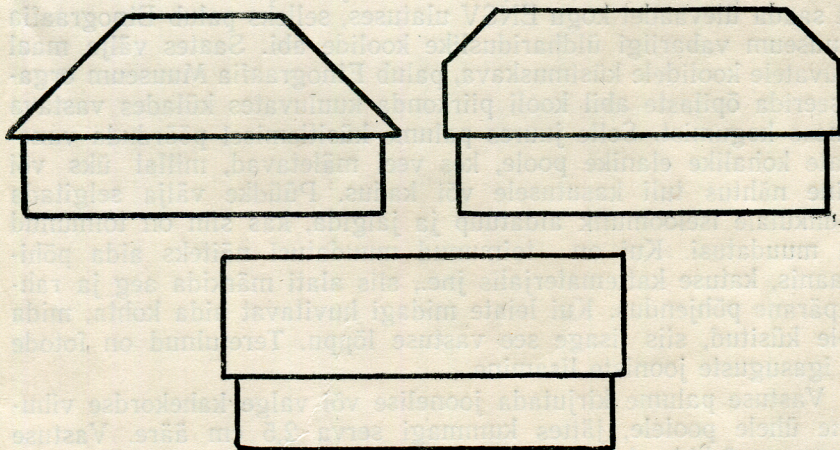
3. Kas esines talul mitu eri aita (näit. vilja hoidmiseks, kala hoidmiseks jne.). Millised neist aitadest olid vanemad?

4. Mitu aita oli talul? Kas aitade arv ja suurus olenes talu suurusest? Kas talus oli peale pere aitade sulaste aitu?

5. Millise kujuga oli aida katus (joon. 1) ja milline oli ta kattematerjal?

6. Kas esines aida räästaaluses kandepostide kasutamist (joon. 2)? Kas kandeposte kaunistati?

7. Millisest materjalist valmistati põrand (näit. muld-savi-põrand, ümarpalgid, poolikud palgid, laudad)? Millal ajutiselt üht või teist kasutati?



Joon. 1.



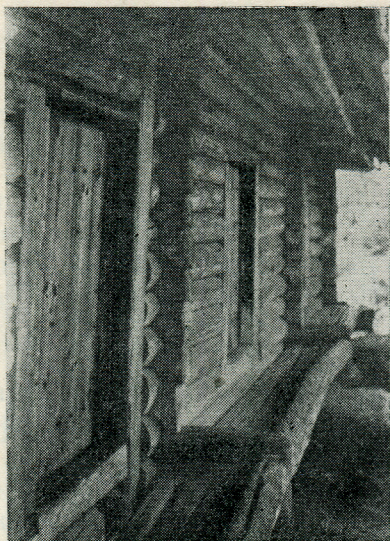
Joon. 2.

8. Millest valmistati aida lagi (ümarpalk, poolpalk)? Mis oli kasutusel varem, mis hiljem?
9. Kirjeldage aida ust! Milline oli läve kõrgus?
10. Kas aidal olid avad (aknad) seinas? Kuidas neid nimetati ja millal nad ilmusid?
11. Kuivõrd on levinud trepp aida ees (joon. 3). Andke selle nimetused ja kirjeldus (laius, kõrgus jne.)!

Aida tüübid.

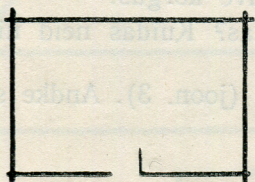
Aidatüüpide juures märkida, kas ja millal on ta levinud! Misugune tüüp on levinud neist kõige enam? Iga tüübi puhul märkida, milleks kasutati (vilja hoidmiseks, riiete hoidmiseks jne.).

12. Kas esineb ristikülikukujulise põhiplaaniga aitu, mille sissekäik on aida küljelt (joon. 4)?

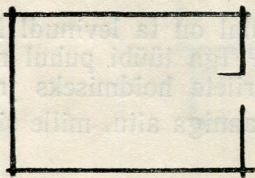
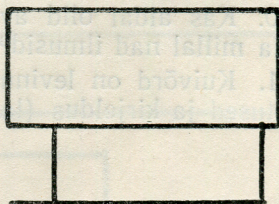


Joon. 3

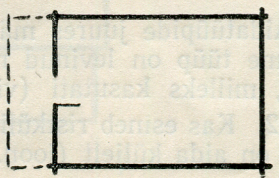
13. Kas esineb ristkülikukujulise põhiplaani ait, mille sissekäik on aida otsast (joon. 5)? Kas nendel aitadel on ulatunud viil ette (joon. 6)?



Joon. 4.



Joon. 5.

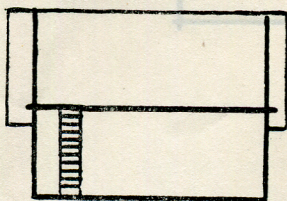


Joon. 6.

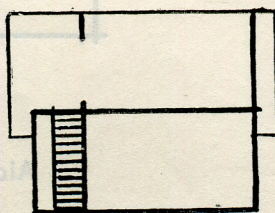
14. Kas esineb kahekordseid aitu (joon. 7)? Mis otstarbeks teist aidakorda kasutati?

15. Kas esineb kahekordseid aitu rõduga: a) millel on aida ees kitsas eesruum (joon. 8) b) millel trepp viib rõdule aida eest (joon. 9)?

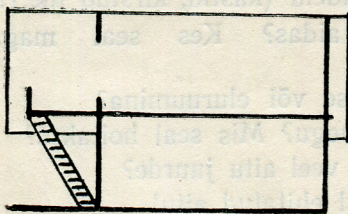
16. Kas on ehitatud kahest aidaruumist koosnevaid aitu, mille puhul tagumisse aita pääses läbi ettepoole ehitatud aida (joon. 10)?



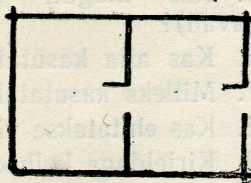
Joon. 7.



Joon. 8.



Joon. 9.

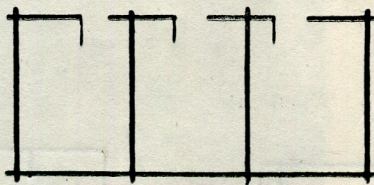


Joon. 10.

17. Kas esines kahe või mitme aida ühe katuse alla ehitamist (joon. 11)? Millised olid sellisel juhul aitade nimetused, milleks eri aitu kasutati?

18. Kas esines aida ühise katuse alla ehitamist elamuga?

19. Kas esines aida ühise katuse alla ehitamist teiste kõrvalhoonetega, millistega?



Joon. 11.

Aida sisustus.

20. Kirjeldage oma koduümbruse aitade sisustust! Kui võimalik, joonistage sisustuse skeem! Mida hoiti aidas?

21. Kus hoiti aidas vilja (salvedes, puunõudes)? Kus hoitakse praegu kolhoosi vilja? Kus hoiavad kolhoosnikud vilja?

22. Kus hoiti jahu, tangu, herneid, ube? Kas kasutati nende hoidmiseks kirste, kaste, puunõusid?

23. Kus hoiti liha, sinki, kala? Kus hoitakse seda praegu?

24. Kas ja kuidas hoiti aidas riideid (kastid, kirstud jne.)?

25. Kas magati (magatakse) aidas? Kes seal magasid (magavad)?

26. Kas aita kasutati ka söömise või eluruumina?

27. Milleks kasutatakse aitu praegu? Mis seal hoitakse?

28. Kas ehitatakse viimasel ajal veel aitu juurde?

29. Kirjeldage kolhoosikorra ajal ehitatud aitu!

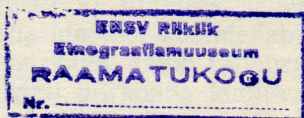
ÕIGUS TEADUSTE AKADEEMIA

ENDRAAFIA MUSEUM

Kirjeldus nr. 60

1900

1900



H. Heidemanni nim. trk., Tartu, Ülikooli 17/19. I 60. 794. 7000, MB-02903.